

Gymnasiedage Odense
29. september 2009

Dansk litteratur
i globalt perspektiv

Svend Erik Larsen

Aarhus Universitet

PROGRAM:

- **Introduktion til *litteraturDK* (15 min)**
- **Første øvelse (10 min)**
- **Anden øvelse (10 min)**
- **Tekstgennemgang (10 min)**
- **Reserve (5 min)**

litteraturDK er skrevet af

- Brian Andreassen (Risskov)
- Mette Jørgensen (Niels Steensen)
- Svend Erik Larsen (Litteraturhistorie, AU)
- Dan Ringgaard (Nordisk, AU)
- og redigeret af Benedicte Kieler

- udgivet af Lindhardt & Ringhof, Uddannelse,
- udkommer ultimo oktober 2009

litteraturDK indeholder

- Alt stof i henhold til **læreplanernes krav** i de fire gymnasiale uddannelser
- Uddybende **tekstlæsninger**
- Uddybende **periodelæsninger** af alle perioder
- **Forfatterportrætter** af kanoniske danske forfattere og europæiske forfattere
- Præsentation af **verdenslitteratur** fra Europa og andre steder på kloden i dansk oversættelse
- Leksikon med opslag om **perioder, -ismer og genrer** samt generelle opslag om **metode, billedsprog, fortælleforhold, komposition**
- Eksempler fra **billedkunsten** i hver periode og rigt illustreret
- **200 sider grundtekst** skrevet så eleverne selv kan læse den
- **Indeks** så man nemt kan finde rundt i bogen

AMMER
WIENER ZEITUNG
Vienna
AUSTRIA

Gennem hele sin tidlige historie havde Danmark mange kontakter med den store verden, men fra begyndelsen af vikingetiden ca. 750 blev landet for alvor del af europæisk historie. [...] I en kort periode i det 11. århundrede var England underlagt Danmark. Fra det 14. århundrede beherskede Danmark også Norge og dele af Sverige. På den tid strakte Danmark sig fra Nordkap til Elben. Som resultat af uklog krigsførelse, arrogance og dårligt valgte allierede blev Danmarks territorium gennem perioden stærkt reduceret indtil 1658. [...] Danmarks nuværende form og udstrækning er resultatet af fortsatte afgivelser af territorium på grund af dets udsatte beliggenhed ved adgangsvejene til Østersøområdet. Som en følge af det gradvise tab af yderområder gennem tiden, har danskerne ind til for nylig været et usædvanligt ensartet folk.

(Prof. Knud V. Jespersen, fra Danmarks officielle engelsksprogede hjemmeside www.denmark.dk)

Kulturhistorie:

- Danmark har altid ændret grænser
- Identitet og selvforståelse altid været betinget af møder på tværs af grænser
- Globalisering er én sådan situation i vores samtid

Litteraturhistorie:

- Litteratur har altid bevæget sig hen over grænser
- Litteratur udtrykker i lokale sprog en erfaring der overskrider det lokale.
- Litteratur læses altid i samtiden, selv om den er skrevet i fortiden
- Litteraturen har altid udtrykt de erfaringer som i globaliseringen er hverdagserfaring
- Litteratur i Danmark er bredere end dansk litteratur

Georg Brandes

"Fremtidens Verdenslitteratur vil blive des mere fængslende, jo stærkere det nationale Præg fremtræder i den, og jo mere uensartet den er, naar den blot som Kunst og Videnskab tillige har en almenmenneskelig Side."

Den litteratur der kan forstås alle vegne, kan være "uden Saft og Kraft", fordi den ikke er forankret nogen steder.

(Verdenslitteratur, 1899)

Outlandish

*litteraturDK tager udgangspunkt I 6
grundspørgsmål om at være menneske:*

- 1) hvordan bliver min plads i samfundet?*
- 2) hvordan forholder min lokale verden sig til alt
det, der ligger udenfor?*
- 3) hvordan drømmer jeg om, min verden skal være?*
- 4) hvem er jeg?*
- 5) hvad stiller jeg op med min krop, der gør mig
både levende og dødelig?*
- 6) hvad med alt det, der er større end det, jeg kan
sansse og forstå?*

6 tematiske gennemløb som 6 mulige historier om litteraturen Danmark fra middelalder til nutid:

1. Oppe & nede
2. Hjemme & ude
3. Fantasi & virkelighed
4. Jeg, mig & de andre
5. Krop & omverden
6. Os & det Andet

Litteraturhistorie og litteraturdidaktik

	Oppe & Nede	Hjemme & Ude	Fantasi & Virkelighed	Jeg, Mig & de Andre	Krop & Omverden	Os & det Andet
800-1536						
1536-1801						
1801-1849						
1849-1914						
1914-1969						
1969-2009						

litteraturDK

	Oppe & Nede	Hjemme & Ude	Fantasi & Virkelighed	Jeg, Mig & de Andre	Krop & Omverden	Os & det Andet
800-1536						
1536-1801						
1801-1849						
1849-1914						
1914-1969						
1969-2009						

litteraturDK

	Oppe & Nede	Hjemme & Ude	Fantasi & Virkelighed	Jeg, Mig & de Andre	Krop & Omverden	Os & det Andet
800-1536						
1536-1801						
1801-1849						
1849-1914						
1914-1969						
1969-2009						

litteraturDK

	Oppe & Nede	Hjemme & Ude	Fantasi & Virkelighed	Jeg, Mig & de Andre	Krop & Omverden	Os & det Andet
800-1536						
1536-1801						
1801-1849						
1849-1914						
1914-1969						
1969-2009						

litteraturDK

	Oppe & Nede	Hjemme & Ude	Fantasi & Virkelighed	Jeg, Mig & de Andre	Krop & Omverden	Os & det Andet
800-1536						
1536-1801						
1801-1849						
1849-1914						
1914-1969						
1969-2009						

litteraturDK

	Oppe & Nede	Hjemme & Ude	Fantasi & Virkelighed	Jeg, Mig & de Andre	Krop & Omverden	Os & det Andet
800-1536			Periode			
1536-1801					Periode	
1801-1849						Periode
1849-1914		Periode				
1914-1969	Periode					
1969-2009				Periode		

litteraturDK

	Oppe & Nede	Hjemme & Ude	Fantasi & Virkelighed	Jeg, Mig & de Andre	Krop & Omverden	Os & det Andet
800-1536						
1536-1801						Verdlit - drama
1801-1849				Roman		
1849-1914	Roman	Essay				
1914-1969			Novelle		Digtsamling	
1969-2009						

Første øvelse:

Klaus Rifbjerg: Frihavnen (*Konfrontation*, 1960)

- Hvilket tematisk forløb vil I anbringe den i?
- Er der flere muligheder?
- Hvilke forskellige læsninger lægger mulighederne op til?

Anden øvelse:

Henrik Nordbrandt: Bag diget (*Fralandsvind*, 2001)

- Hvilket tematisk forløb vil I anbringe den i?
- Er der flere muligheder?
- Hvilke forskellige læsninger lægger mulighederne op til?

Tekstgennemgang:

Atiq Rahimi (f. 1962): *Aske og jord (Afghanistan, 2000)* - En bedstefar rejser med sit barnebarn for at møde barnets far, der arbejder i en mine langt fra deres afghanske landsby. Bagved aner man det krigshærgede Afghanistan som globalt brændpunkt, her under russernes forgæves felttog i 1970'erne. De har bombet landsbyen, dræbt drengens mor, gjort drengen døv og ødelagt hjemmet. Personerne aner ikke noget om globale sammenhænge, men katastroferne går ikke desto mindre direkte i kroppen på dem. Behov for kropskontakt mellem bedstefar og barn og omhu med mad og drikke ledsager bedstefarens behov for at sanse jorden, så han ikke mister fodfæstet totalt. Krigens gru er kun virkelig for ham som personlig katastrofe, fordi han har set sin svigerdatter flygte nøgen under bomberegnen. Med det syn har han overtrådt alle regler for ære og skam. Skønt lokal har brugen af de umiddelbare og traumatiske kropserfaringer med deres udvidede perspektiv en umiddelbar virkning på læserne. Bogen er en international bestseller, den blev filmatiseret i 2004 og oversat til dansk i 2002.

Ære og skam 1:

- *Ære og skam hører til i statiske samfund/
kulturer*
- *Ære og skam angiver den plads og de
forpligtelser den enkelte har i et sådant
samfund*
- *Ære og skam giver på en baggrund
identitet.*

Ære og skam 2: grænser for identitet:

- *identitet er et socialt, IKKE et privat eller indre anliggende*
- *identitet vindes og tabes i forhold til andre, IKKE i forhold til én selv*
- *identitet vindes i forhold til andre der er ligemænd og som man selv vælger, IKKE i forhold til tjenere, slaver, underklasse osv., der først og fremmest er redskaber for herskabernes ære*
- *egen identitet er et anliggende for socialt frie mennesker, IKKE for ufrie mennesker uden ejendom osv.*
- *identitet knyttes til synlig adfærd eller synlige virkninger af adfærd, IKKE til gode intentioner*
- *identitet kan beskyttes af løgn og bedrag, hvis de opretholder de synlige virkninger af æren, IKKE hvis løgn skyldes fejhed*
- *identitet er noget man viser, IKKE noget man kan have som indre overbevisning*
- *identitet hænger sammen med at holde sin plads, IKKE går under den (ydmygelse) eller over den (overmod, hybris)*

Ære og skam 3 - globaliseringens paradoks:

- *Kulturer med og uden ære og skam som grundlag kommer til at **sameksistere***
- *Ære og skam går fra at være en kollektiv forpligtelse til at være et **individuel valg** i overensstemmelse med globaliseringens kulturkrav*